

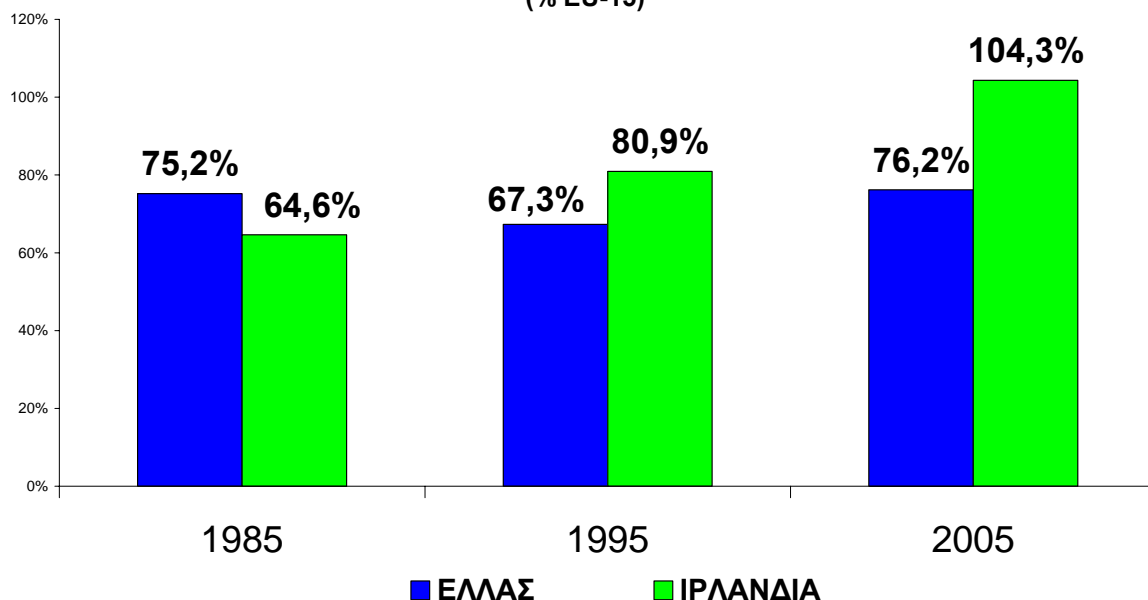
Μπορεί η Ελλάδα να ακολουθήσει το παράδειγμα της Ιρλανδίας;

του Γκίκα Α. Χαρδούβελη
Καθηγητή Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Πειραιώς
και Οικονομικού Συμβούλου της EFG-Eurobank

A. Συγκριτικά στοιχεία

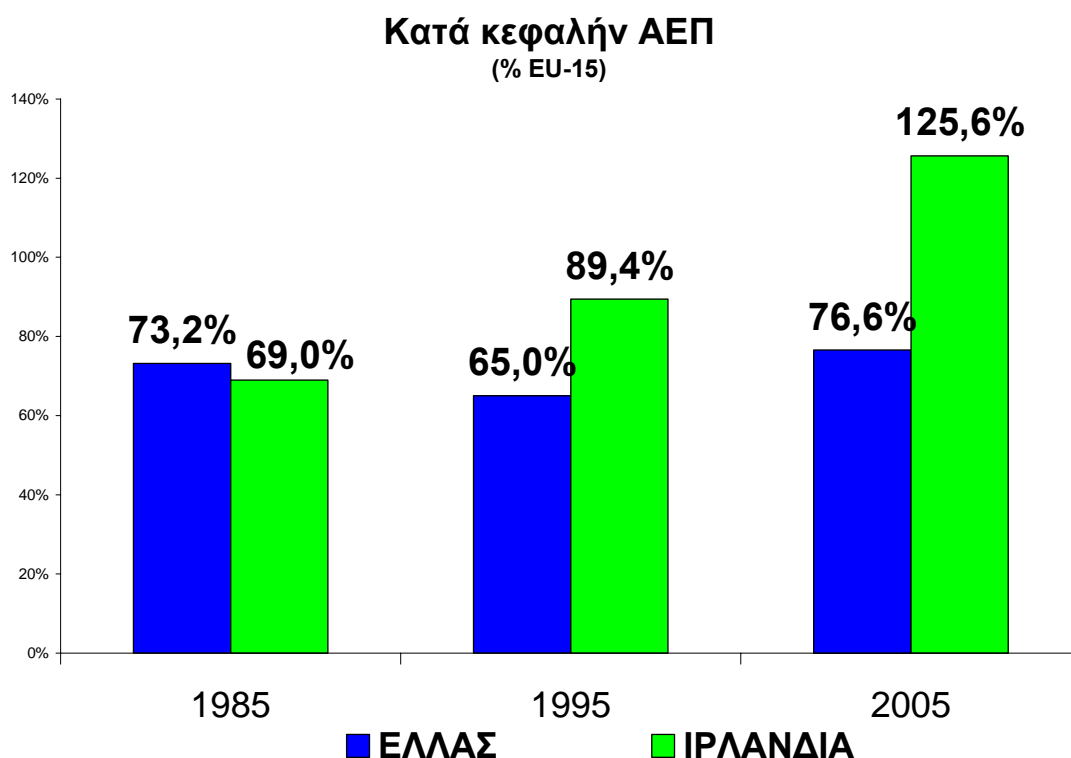
Πριν 20 χρόνια, το 1985, η Ιρλανδία βρισκονταν σε πολύ χειρότερη οικονομική κατάσταση από την Ελλάδα. Το κατά κεφαλήν βιοτικό επίπεδο ήταν κατά 15% χαμηλότερο από το ελληνικό, η ανεργία ήταν στο ύψος του 16,8% έναντι 7,0% στην Ελλάδα και το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης ανέρχονταν στο 101,7% του Α.Ε.Π., ένα ποσοστό σχεδόν διπλάσιο από το ελληνικό, που ήταν 53,6%. Σήμερα, και οι δύο χώρες έχουν κάμει σημαντική πρόοδο. Έγιναν χώρες εισροής αντί εκροής μεταναστών και είχαν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Όμως, η μεταξύ τους σχετική εικόνα έχει αντιστραφεί: Το βιοτικό επίπεδο στην Ιρλανδία είναι κατά 37% υψηλότερο από το ελληνικό. Η ανεργία έπεσε στην Ιρλανδία εδώ και χρόνια στο 4,5%, ενώ στην Ελλάδα αυξήθηκε στο 10,5%. Το δημόσιο χρέος μειώθηκε στο 30% του ΑΕΠ, έναντι ανόδου στο 110% στην Ελλάδα.

Κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα (% EU-15)

Στην 20ετία που πέρασε η Ιρλανδία μεταμορφώθηκε σε ισχυρό διεθνή παίκτη στους τομείς της νέας οικονομίας, τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, τη φαρμακοβιομηχανία. Είναι η δεύτερη μεγαλύτερη εξαγωγέας μετά τις Η.Π.Α.

στον κόσμο σε πληροφοριακά συστήματα και λογισμικό. Έγινε πόλος εγκατάστασης πλειάδας πολυεθνικών επιχειρήσεων, ενώ η χώρα προσελκύει αντί να διώχνει υψηλά εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό. Ένα μεγάλο ποσοστό της εγχώρια παραγωγής ανήκει, όμως, σε ξένους, με αποτέλεσμα το εθνικό εισόδημα, που είναι ένας δείκτης του βιοτικού επιπέδου, να είναι κατά 20% περίπου μικρότερο από την αξία του ακαθαρίστου εγχωρίου προϊόντος, που είναι ο συνήθης συγκριτικός δείκτης οικονομικής δραστηριότητας ανάμεσα στις χώρες.

Η Ελλάδα, όπως φαίνεται και στα διαγράμματα, μόνο τα τελευταία δέκα χρόνια έκαμε σημαντικά βήματα σύγκλισης προς το μέσο βιοτικό επίπεδο της ΕΕ-15, ξεκινώντας με την προσπάθεια ένταξης στην ΟΝΕ. Από το 75% του κοινοτικού μέσου εισοδήματος των 15 χωρών το 1985 έπεσε στο 67% το 1995, αλλά στη συνέχεια ανακάμπτει διαρκώς, φτάνοντας το 2005 το 76%. Η βιωσιμότητα της προόδου των τελευταίων 10 ετών είναι, όμως, το μεγάλο ερωτηματικό σήμερα. Ορισμένοι απαισιόδοξοι ισχυρίζονται ότι μεγάλο μέρος της ανάπτυξης οφείλεται στις εισροές του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης που αναμένεται σύντομα να στερέψουν, καθώς και στο δανεισμό των νοικοκυριών, που και αυτός φτάνει σιγά-σιγά το σημείο κορεσμού. Οι απαισιόδοξοι επίσης

επιχειρηματολογούν ότι, σε αντίθεση με την Ιρλανδία, το εκπαιδευτικό μας σύστημα και, ιδιαίτερα η τριτοβάθμια εκπαίδευση, χωλαίνει, ενώ η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων διολισθαίνει. Από την άλλη πλευρά, υπάρχει και η αισιόδοξη οπτική γωνία, αφού ακόμα και το παραδοσιακά συντηρητικό στις προβλέψεις του Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εκτιμά ότι το δυνητικό προϊόν θα αυξάνεται τα επόμενα χρόνια κατά 3,5%, ένα ποσοστό που όμως θα μειώνεται βαθμιαία λόγω γήρανσης του πληθυσμού.

Η Ελλάδα σήμερα έχει ανάγκη από μια νέα πυξίδα αναπτυξιακής πολιτικής με μακροχρόνιους στόχους, που να λειτουργεί ως σημείο αναφοράς για τις προσδοκίες των επιχειρηματιών και των εργαζομένων. Κανένα αναπτυξιακό υπόδειγμα άλλης χώρας δεν αντιγράφεται, ούτε μεταφέρεται. Η Ελλάδα πρέπει να επενδύσει στα δικά της συγκριτικά πλεονεκτήματα και απλώς να αποφύγει λάθη του παρελθόντος ή λάθη άλλων χωρών.

B. Τα ερωτήματα και η ημερίδα της Eurobank

Για να μας φανεί χρήσιμη η ιρλανδική εμπειρία πρέπει να εμβυθύνουμε στις αιτίες που δημιούργησαν την εκπληκτική ιρλανδική αναπτυξιακή δυναμική. Τα ερωτήματα είναι πολλά: Μήπως η Ιρλανδία φάνηκε απλώς τυχερή, αφού είχε επενδύσει στη νέα οικονομία από τις αρχές του 1990 και ξαφνικά βρέθηκε σε πλεονεκτική θέση να εκμεταλλευτεί τη ραγδαία παγκόσμια ανάπτυξη της νέας οικονομίας που ξεκίνησε από τα μέσα της δεκαετίας του 1990; Ή μήπως οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης ήταν αναπόφευκτοι, δεδομένων των εύστοχων πολιτικών που προηγουμένως εφαρμόστηκαν με συνέπεια και επιμονή και που έμελε τελικά να αποδώσουν στο πλήρωμα του χρόνου είτε ευδοκίμούσε η νέα οικονομία παγκοσμίως είτε όχι; Και ποιες ήταν αυτές οι πολιτικές, τι ακριβώς τις υποκίνησε και με ποιο τρόπο εφαρμόστηκαν; Πήραν σημαντικά ρίσκα οι Ιρλανδοί στην αναπτυξιακή πολιτική τους; Μπορούν παρόμοιες τέτοιες πολιτικές να προσαρμοστούν σε άλλες χώρες όπως η Ελλάδα ή θα οδηγήσουν σε λάθος δρόμο; Ποια είναι τα σημερινά ρίσκα στην Ελλάδα; Πώς βλέπουμε τη δική μας πυξίδα αναπτυξιακής πολιτικής; Αυτά είναι ορισμένα από τα ερωτήματα πάνω στα οποία επικεντρώνεται η θεματολογία ημερίδας, που διοργανώνεται από την EFG-Eurobank σε δύο μέρες, την Τρίτη 4/10, 17:30, στο ξενοδοχείο King George,

με τη συμμετοχή δύο Ιρλανδών (Pat McArdle και Dan Flinter) και δύο Ελλήνων (Ελένη Λουρή και Ηρακλής Πολεμαρχάκης) ειδικών.

Γ. Μια πρώτη αξιολόγηση

Ως προοίμιο της συζήτησης αυτής, επισημαίνω τρεις πτυχές της ιρλανδικής αναπτυξιακής διαδικασίας, που πιστεύω ότι έπαιξαν καθοριστικό ρόλο και χρήζουν ειδικής μνείας, χωρίς να επεκτείνομαι σε όλο το εύρος του προβληματισμού. Η πρώτη πτυχή αφορά το βαθμό αποδοχής των οικονομικών μέτρων που πάρθηκαν, καθώς και το χαρακτηριστικό της ολοκληρωμένης δέσμης πολιτικών που ενείχαν. Η δεύτερη πτυχή είναι η πτυχή του ρίσκου που πήρε η τότε ιρλανδική κυβέρνηση και η ευρωπαϊκή πρωτιά όσον αφορά τη φορολογική πολιτική της και, ευρύτερα, την πολιτική τόνωσης της επιχειρηματικότητας. Η τρίτη αφορά ένα συγκριτικό πλεονέκτημα στο οποίο επένδυσε η Ιρλανδία, το ανθρώπινο δυναμικό της.

Η Ιρλανδία το 1987 ξεκίνησε από σημείο οικονομικής κρίσης και ένα έντονο γενικό συναίσθημα απελπισίας, τόσο ανάμεσα στους τεχνοκράτες όσο και τους πολίτες. Η δεινή κατάσταση της οικονομίας και η ανάγκη γενναίων μεταρρυθμίσεων ήταν απόλυτα σαφής και, έτσι, υπήρξε σύγκλιση απόψεων ανάμεσα στα συνδικάτα, τις επιχειρήσεις και τις πολιτικές παρατάξεις για τις θεαματικές αλλαγές που επιχειρήθηκαν από το 1988 και εντεύθεν με τριετή προγράμματα «Κοινωνικών Δεσμεύσεων», τα οποία ξεδιπλώνονταν σε τρεις γενικές κατευθύνσεις: Το μακροοικονομικό περιβάλλον, την κατανομή του εισοδήματος, και τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Τα συνδικάτα συναίνεσαν σε μείωση των αποπληθωρισμένων μισθών τους. Η κυβέρνηση δεσμεύτηκε όχι μόνο σε μείωση της φορολογίας στα κέρδη των επιχειρήσεων και σε κίνητρα για εισροή ξένων επενδύσεων, αλλά και σε μείωση της φορολογίας του εισοδήματος εργασίας, σε μείωση του εβδομαδιαίου ωραρίου και σε αύξηση του κατώτατου μισθού, με παράλληλη μείωση των δημοσιονομικών καταναλωτικών δαπανών. Υπήρχε ξεκάθαρη και ολοκληρωμένη δέσμη πολιτικών που έδεναν μεταξύ τους, είχαν αναπτυξιακή προοπτική, δεν επιβάρυναν την κατανομή του εισοδήματος και ήταν αποδεκτές απ' όλους.

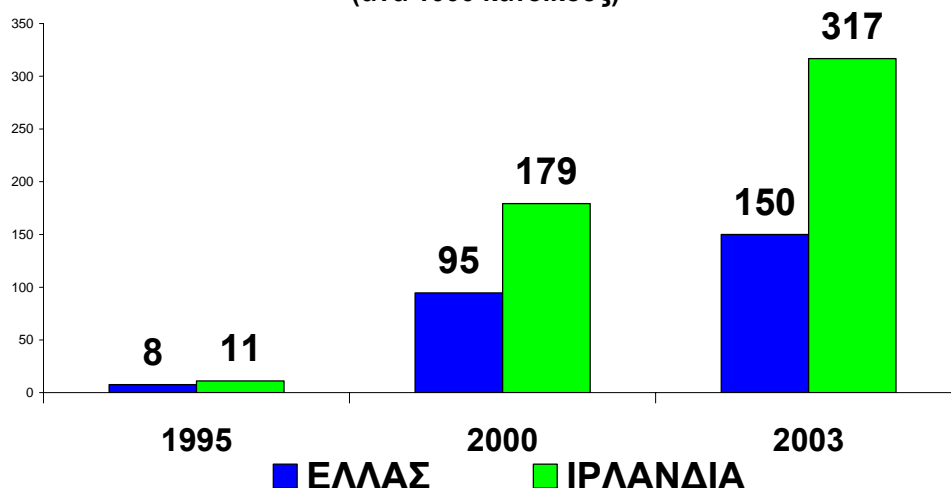
Δεν είναι προφανές ότι μια παρόμοια πολιτική κοινωνικών δεσμεύσεων θα μπορούσε εύκολα να εφαρμοστεί και στη σημερινή Ελλάδα. Η χώρα διένυσε μια δεκαετία αυξανόμενης ευημερίας ώστε η πιθανότητα δυσμενών εξελίξεων να φαντάζει απόμακρη για τον πολίτη και την καθημερινότητά του. Το σημείο εκκίνησης για την Ελλάδα σήμερα δεν είναι μια οικονομική κρίση, που να μπορεί εύκολα να συσπειρώσει τα πολιτικά κόμματα και όλους τους κοινωνικούς εταίρους σε αμοιβαίες υποχωρήσεις. Αυτό, όμως, που είναι προφανές από την ιρλανδική εμπειρία είναι πρώτον, τα πολλαπλασιαστικά οφέλη της ευρύτερης δυνατής **συναίνεσης** πάνω στα οικονομικά μέτρα που παίρνει η εκάστοτε κυβέρνηση, και δεύτερον, η σημασία εφαρμογής **δέσμης** οικονομικών πολιτικών με συνέργια και συγκεκριμένους στόχους και όχι η απλή εφαρμογή ασύνδετων πολιτικών. Το δίδαγμα, με άλλα λόγια, είναι ότι πρέπει να επιχειρούνται συγχρόνως και η μακροοικονομική ισορροπία, και οι διαρθρωτικές αλλαγές, και η βελτίωση στην κατανομή του εισοδήματος, και η κοινωνική συνοχή.

Μια δεύτερη πτυχή που πρέπει να τονιστεί είναι το γεγονός ότι η μείωση των φορολογικών συντελεστών και η γενικότερη προσπάθεια προσέλκυσης ξένων επενδύσεων αποτελούσαν την εποχή που έγιναν μια βαθιά καινοτομία και ένα μεγάλο ρίσκο. Η πολιτική πέτυχε εν μέρει επειδή η Ιρλανδία δεν είχε τότε πολλούς ανταγωνιστές στο θέμα της φορολογίας και τόλμησε μια δραστική αλλαγή, που τη διαφοροποίησε. Πέτυχε, επίσης, διότι εκμεταλλεύτηκε τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχει, κυρίως το νεανικό και άρτια εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό της που μιλάει και μια διεθνή γλώσσα, την Αγγλική, τη σχέση της με τη διασπορά στις Η.Π.Α. και τη γεωγραφική της θέση για τους επενδυτές εκ των Η.Π.Α.

Σήμερα, η ίδια συνταγή για την περίπτωση της Ελλάδας θα συναντούσε σημαντικά εμπόδια, δεδομένου του φορολογικού ανταγωνισμού που επικρατεί, ιδιαίτερα από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. **Η στρατηγική βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας πρέπει αναγκαστικά να περάσει μέσα από τα ελληνικά συγκριτικά πλεονεκτήματα που την διαφοροποιούν**, και να λάβει υπόψη το σημερινό διεθνές περιβάλλον, τους σημερινούς ανταγωνιστές μας και τις τάσεις που αναμένεται να επικρατήσουν στο μέλλον. Η Ελλάδα πρέπει να πάρει τα δικά της ρίσκα. Αντιγραφή παλαιών δοκιμασμένων συνταγών μειώνει τους

κινδύνους αλλά δεν αποτελεί καινοτομία, αφού όλες οι χώρες μπορούν να τις αντιγράψουν (βλέπε Στρατηγική της Λισσαβόνας) και, επομένως, δεν προωθεί αναγκαστικά την ανταγωνιστικότητα, που είναι δείκτης του πόσο πιο γρήγορα προοδεύουμε σε σχέση με τους άλλους όχι αν απλώς προοδεύουμε σε απόλυτους ρυθμούς. Είμαστε, για παράδειγμα, διατεθειμένοι να επενδύσουμε στην προσέλκυση ενός εκατομμυρίου Βορειο-Ευρωπαίων που θα ζουν στη χώρα μας για τουλάχιστον έξι μήνες το χρόνο; Μπορούμε να γίνουμε κέντρο ηλεκτρονικού εμπορίου στην ευρύτερη περιοχή; (Η επένδυσή μας στο χώρο αυτό είναι, παρενθετικά, αποκαρδιωτική, αφού ακόμα και χρήματα του ΚΠΣ για τα ευρυζωνικά δίκτυα συνεχίζουν να λιμνάζουν). Σκοπεύει η πολιτεία να σπρώξει ενεργά την οικονομική παρουσία μας στις γειτονικές χώρες;

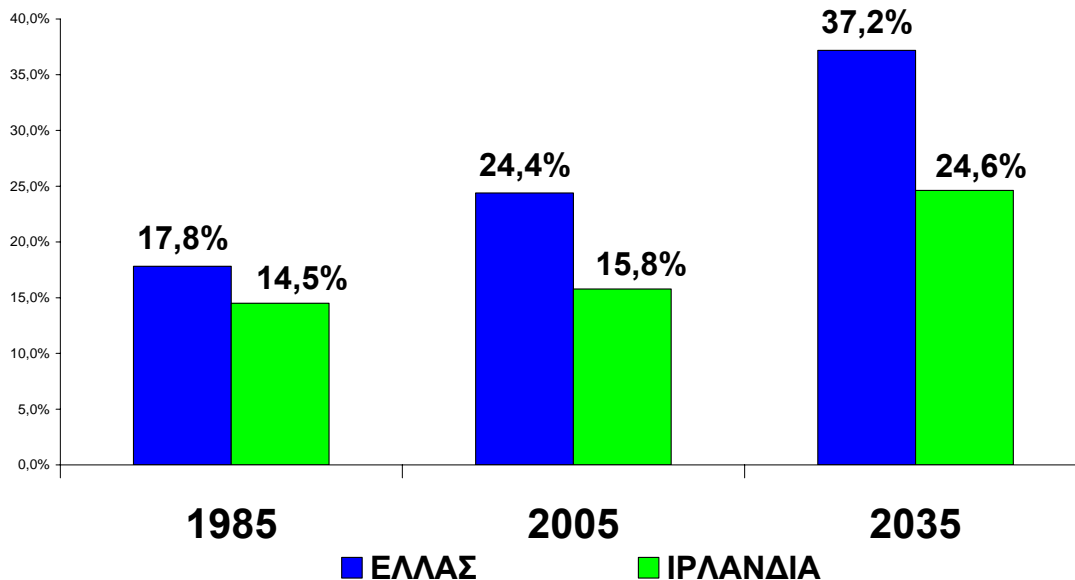
Πρόσβαση στο Διαδίκτυο (ανά 1000 κατοίκους)

Μια τρίτη πτυχή του ιρλανδικού θαύματος είναι η ιδιαιτερότητα της αγοράς εργασίας. Πρώτον, σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη, ο πληθυσμός της Ιρλανδίας είναι ο πλέον νεανικός. Το 2005 μόνο το 15,8% του πληθυσμού είναι άνω των 60 ετών, ενώ στην Ελλάδα το αντίστοιχο ποσοστό είναι 24,4%. Οι προβλέψεις δείχνουν ότι το 2035, στην Ιρλανδία το ποσοστό αυτό θα αυξηθεί στο 24,6% και στην Ελλάδα στο 37,2%. **Η Ιρλανδία θα βρίσκεται στο σημερινό επίπεδο γήρανσης του πληθυσμού της Ελλάδας μετά από 30 χρόνια!** Αυτό συνεπάγεται ότι το δυνητικό προϊόν στην Ιρλανδία έχει πολύ μεγαλύτερα περιθώρια ανάπτυξης στο μέλλον απ' ότι έχει στην Ελλάδα. Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό της αγοράς εργασίας στην Ιρλανδία είναι η μεγάλη είσοδος των γυναικών στη δεκαετία του 1990. Οι γυναίκες κατέλαβαν κυρίως θέσεις μερικής

απασχόλησης, γεγονός που παρέχει σημαντική ευελιξία στην αγορά εργασίας, αλλά και τη δυνατότητα διατήρησης του ρυθμού αναπαραγωγής του πληθυσμού.

Ποσοστό του πληθυσμού άνω των 60 ετών

Δ. Επίλογος

Κλείνοντας, θέλω να τονίσω ότι τόσο η Ιρλανδία όσο και η Ελλάδα αντιμετωπίζουν εξωγενή ρίσκα, που μπορούν να αναστρέψουν τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης των τελευταίων ετών και στις δύο χώρες. Η Ιρλανδία σήμερα είναι η χώρα-θαύμα, αλλά θυμηθείτε τι συνέβη τα τελευταία 15 χρόνια σε μια άλλη χώρα-θαύμα της δεκαετίας του 1970 και 1980, την Ιαπωνία: Πλήρης στασιμότητα. Σε μια παγκόσμια οικονομία που διαρκώς τρέχει τίποτα δεν είναι δεδομένο. Για την Ιρλανδία το ρίσκο πηγάζει από το γεγονός ότι μεγάλο μέρος της εγχώριας παραγωγής ελέγχεται από ξένους, οι οποίοι θα μπορούσαν μια μέρα να φύγουν όσο γρήγορα ήρθαν. Για την Ελλάδα, το εξωγενές ρίσκο πηγάζει από το υψηλό δημόσιο χρέος και την πιθανή μελλοντική άνοδο των διεθνών επιτοκίων.